

Nata e zezë

Et'hem Haxhiademit

Kjo poezi u mundësua falë bashkëpunimit dhe ndihmës së pakursyer të mbesës së Et'hem Haxhiademit, Hortensia Haxhiademi - Pëllumbi, të cilën gjejmë rastin ta falenderojmë për materialin, e vënë në dispozicion për këtë numër të revistës.

Në numrat në vijim ne do të mundohemi të sjellim edhe krijime të tjera të tij dhe një informacion më të bollshëm mbi krijimtarinë e Haxhiademit.

Ribotuar pas 80 vjetësh për herë të parë në qershor 2015

Kur' nat' e zez' më sillet muë në mendje,
 Qi nan'e ime shtrohesh
 Me vdekje të bashkohesh,
 Për t'a përmbajtur vehten s'jam në gjendje;
 As më harrohet vaja,
 Qi deri n'kulm të qiellit t'errët ngrihesh
 Dhe me të natës fllad të holl' përzihesh
 E qi t'vjetra e t'raja
 Me melodí të dhimbshme e lavdoshin,
 Kur sytë e saj mâ botën s'e shikoshin!

Un shtanga bashk' me motrat e me vllan
 Për tmerrin qi na gjeti,
 Se gas për na nuk mbeti
 Dhe gjith' të afërmit me na, zun' qanë;
 Prej helmit t'ma(d)h u hudha
 Mbi të qi shtres'n e vdekjes zbukuronte,
 Por mâ si nan' e par' s'më dhelatonte
 Ndonse shum' herë e putha,
 Si t'amblin zan' të saj mâ s'e ndëgjova,
 Me helm të shpirtit n'qafët e pushtova!

Sá kish fillumun mir' qi të errsohesh,
 Atropja t'i shkurtonte
 Fijen e jetës donte
 Dhe mbramja ndër minare lajmërohesh;
 Trazuë qe gjith' shtëpija,
 Se diell' i krejt familjes perëndonte
 Dhe n'çastet mâ të vogla qi kalonte
 Dobsohesh nga fuqija,
 Gjersá për her' të fundit si shikoi
 Fëmijët e vet me mall syt perëndoi.

Gjimonte krejt shtëpija nga blegrimet
 E grat përplashin durët
 E rrihshin krahanurët
 E shkulshin nga ky tmerr të kokës qimet;
 Por nana mâ s'ndëgjonte,
 As klithmat t'ona sa s'përmbahshim dot
 As se i lagshim na trupin me lot
 Nuk çilte syn t'shikonte.
 Dhe pa lëvizje dergjesh n'shtrat e qetë,
 Se funt i kishte dhanun t'amblës jetë!

O qiell i egër, pse e shkatarrove
Kaq shpejt ti për gjithmonë
Lumnin e jetës s'onë
Sá zemrat t'ona krejt i përcëllove?
Prej gjinit pse shkëpute
Atë qi midis nesh si drit' shkëlqente
Dhe ambëlsi e saj për shum' koh' vlente
E ndhë të shkretë e fute?
Ah, prej mëshirës s'ate kurr s'kam shpresë
Qëkurse n'mendje m'sillet nat'e zezë!

Në kohën ma të bukur qi shijon
Edhë njeriu i shkretë
Me ambëlsi kët' jetë,
Shigjet' e jote për nji herë e shpon;
E pse ahëre s'pret,
Sa t'rrotullohet t'paktën tetdhet herë
Rrota e motit për njerin e mjerë
E kushdo n'mosh' të vet,
T'i uli qafën drapnit tand mizorë,
Pa na lajmumun tmerrin në ç'do orë?

Të gjith' at' natë e shkuëm na me vajtime,
Edhe nga lark ndëgjohesh
Nji kang', sepse gëzohesh
Ndër ara bujku tyke mbledh' prodhime;
Ç'ndryshime na sjell bota!
Ke na mbretnonte helmi edhe vaja
Dhe bujku rrinte n'ar' më shpresa t'raja,
Ah shpresa krejt të kota,
Sepse edhë ay nuk do t'shpëtonte
Nga kos'e vdekjes, qi at' koh' këndonte!

Por n'mes të vajës që zemrat rrëqethte,
Më mallëngjeu at' ças,
Kur bujku plot me gas
Në heshtje t'natës kangën e përdrehte,
Se nana kishte mallë
Të rrinte në dritare të ndëgjonte,

Puntorin nëpër ara kúr këndonte
Ahere kur qe gjallë;
E tash nuk kishte vesh' me e ndëgjumun,
Atë qi natën qe tyke këngtumun!

Hei sa ndryshuke botë e pabesuëme!
Sa her' pranvera kthente
Edhë ç'do pem' zbërthente
Në lule, nana n'kopësht e gëzuëme
Me muë së bashku shkonte
Dhe në blerim të tij syn e zbaviste
E kur për t'bardhën koh' të shkuëme fliste,
Gëzimi e mbulonte;
Por ah, mâ nuk ndëgjohej zan'i sajë,
Prandaj shpërthehen zemrat t'ona n'vajë!

Por gjithë at' nat' ne lotët nuk na u shterën,
Gjersá agimi ardhí.
Dhe drit'e ditës zbardhi
E malet përkundrejt përndashin erën;
Nga lindja xixillonte
N'hapsin të qiellit ylli i mëngjezit
E po dëgjohej zani i këndezeit,
Qi ditën lajmëronte;
Fëllimi qi po frynte, kur e rifte
Fëtyrën t'on', gjith' trupi na mërdhifte.
Ah, kjo ish koha qi ndër dit të para,
Ajo nga shtrati ngrihesh
Edhë me t'rat përzihesh,
Për t'shkumun punët e shtëpis të mbara;
Por at' dit' nuk po zgjohësh,
Se gjumi i përjetshëm e kish zanun
Dhe pa lëvizje fare e kish lanun
E me cip' vdekje mbulohesh,
Prandaj edhë ma shumë nga mallëngjimi
Deri në kulm të qiellit shkoi vajtimi.

demi - Fragmen" nga elegjia "Nata e zeze"
O bija t'natës, Parce plot gjykime,

Pse fjalën prá të trija
 S'e poqët edhé fija
 Të zgjatesh e jomakut t'nanës s'ime?
 Ti, Klotho, s'u kurseve
 T'a tjerrish ambël jetën e asaj
 Dhe ti, Lekez', s'i pate ndonji faj,
 Se as pak s'u rrëmbeve;
 E pse mbas jush Atropja mos të shkoj'.
 Por n'mes të gazit jetën i shkurttoi?

Ajo qe në të bukrën koh qi rronte
 Edhe nuk pat nevoj'
 Për gjâ se s'i mungoi,
 Dëshira i plotsohesh për ç'ka donte;
 Nuk prishte gojë e shkreta
 Edhé zili e kishin shoqet t'jera,
 Por veç prej fatit rá në sy e mjera,
 Qi t'i shkurtohet jeta;
 Até edhé të huëjët e vajtuën
 E jo fëmijit e vet kú ndhe e vuën.

Por shpirt'i im shërim kurr s'ka me gjetë,
 Dhe sá herë e kujtoj
 Si shi lotët i lshoj,
 Se mâ e dashmja qe për muë në jetë;
 Në vende t'huëja dola,
 I vogël dhe prej gjinit t'saj u ndava
 Edhé për përgëdhelje t'saj u thava
 E n'koh' të fundit fola
 Me të qi kishje një dashni të gjanë;
 Por ah, muë kurr s'më thot' mâ goja nanë!

Në mes të blegërimave t'agimit,
 Qi krisi atëhere
 Edhé me shumë potere
 Na nuk përmbaheshim prej mallëngjimit,
 Në mezin e shtëpis
 E vuni gufomën e asaj të zbeqe,

Qi rrinte n'shtresën e mëndafshhtë e ndeme
 Dhe i mbyllte syt gjithsis;
 N'at gjendje kúr e pashë un prap u hudha,
 Në qafët e shtrëngova dhe e putha!

E kush munt t'më përmbante muë ahere?
 Vllai dhe motrat e mjera
 E të gjith' grat e t'jera
 I kishin bamun petkat si lëvere;
 Kush sipër saj i binte
 E kúsh me melodi niste vajtimin,
 Qi shtonte helmin dhe mallëngjimin
 E fare t'qet s'na linte;
 Por nana porsi aklli s'na ndëgjonte
 Se n'paqën e për jetshme po pushonte!

E kishte marrun vesht i gjith' qyteti,
 Edhe miqt t'on vraposhin
 Te na, t'na ngushulloshin
 Për gjamën aq të madhe qi na gjeti;
 Por un në gjendje s'isha
 As numurin e atyne t'numuroje,
 As ndonji fjal' me to të bisedoje,
 Sepse mendjen e kisha
 Ke vaja qi me ajrin po përzihesh
 Dhe deri mu ke ret e nalta ngrihesh.

Oh, sa e errët ajo dit' gëdhini!
 Përpara vuëjtjesh t'mija
 Përmbysesht krejt gjithsija
 Dhe sa e tmerrshme qe nuk mund t'a dini;
 Për muë jeta nuk vlente:
 E humbi shijën qi e pat përpara
 Dhe as blerimi qi derdhesh ndër ara
 Gëzimin s'm'a këthente;
 Me vajën qi t'rrëqethte n'koh' t'mëngjezit,
 Përzihesh edhé kánga e këndezit!

Muë s'më kujtohet mâ tutje ç'far' ndodhi;
Se si atë e çumë
Edhë me dhe e mblumë,
Qi n'zemrat t'ona ngashërim përmbloodhi;
Por vetëm mend e mbajë,
Se porsa kthym' nga vendi i mënershëm,
Ku prehje bajn' gjithmon' njerzit e hershëm,
Me lot në sy rrëkjë
Dhe plot dëshprim un mà të gjat s'e bana,
Por hyna n'dhomën ku qe dergjun nana!

E ç'far' të shoh? Nuk kishte gjà me kqyrë.
Veç nji kandil me vaj,
I ndez' për kújtím t'saj,
Aty ku qé ajo e shtrenjt' fëtyrë!
Por un prap e kërkoja,
Të paktën dhe gufomën me ja pamun,
qe má shum' me lotët t'onë e lamun
Dhe doja t'a shtrëngoja,
Pastaj si foshnje qava jo si burr,
Se nana kishte ikë e s'kthehesh kurr..
14-IV-1934